

התורה העם הארץ והמקדש.

טיוטה נוסח 2.1.

הקדמה.

מה שהניע אותי לכתוב את המאמר הזה היה העובדה שראיתי הרבה אנשים שדנים על הנושאים של מהות התורה, הלאומיות היהודית או מצוות כיבוש/ישוב ארץ ישראל ללא הבנה פנימית. או בלי הגדרה משפטית מדויקת וברורה של הנושאים האלו. ואם את המהות של התורה או של עם ישראל יש לא מעט אנשים שמבינים אף שלמעשה לא תמיד מצליחים להגדירם בצורה ברורה. אבל את מצוות יישוב ארץ ישראל רוב העם או מבין באופן שטחי ורדוד או שרואה בה גזירת הכתוב ללא טעם כלשהו. את מהות המקדש כל העם מבין בצורה די ברורה, אך גם אותו אני אזכיר בקצרה בגלל הקשר בל יינתק עם הנושאים האחרים הנידונים פה.

אין מגמה במאמר זה להוסיף מידע חדש בנושאי תורה העם הארץ והמקדש, אף שאפשרי שיהיו אנשים שילמדו דברים חדשים מתוך מאמרי. מגמת המאמר היא אחת – לקשור את הפרטים לכללים ואת הכללים לפרטים כך שתמונה חדשה וברורה תופיע מהדברים שידועים לכולם. כדי שהקורא ידע את מגמת המאמר עוד לפני קריאתו ולכן יוכל להבינו בצורה מושלמת יש להקדימו במשפט שיסכם את תוכן המאמר. התורה – החוקה של המלך שאותה נתן ה' לעמו, עם ישראל העם המקודש לה' השומר מצוותיו. הארץ הינה מקום שבו אנו מצווים להקים את מלכות שמים. ואילו המקדש הוא ארמון המלוכה.

פעם ראשונה ראיתי את ההגדרות האלו של התורה העם והארץ מנוסחים בצורה משפטית ברורה וחדה ב"כוזרי החדש" של הרב יצחק ברויאר, וזה לפתע שפך אור בהיר על הנושאים הללו והאיר את הדמדומים שבהם הייתי שרוי. הוספתי עליהם כמה הגדרות ששמעתי מהרב אליהו טבגר. וכן הוספתי הרבה דברים משלי.

תכלית בריאת העולם.

מבואר במקרא שה' ברא את העולם לכבודו:

ישעיהו מג:ז:

כָּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרֵאשִׁיתוֹ יֵצְרֵתִי אֶף עֲשִׂיתִיו:

וכן במשלי טז:ד:

כָּל פֶּעַל ה' לְמַעַנְהוּ וְגַם רָשָׁע לְיוֹם רָעָה:

ומה יפו דברי הרמב"ן לשמות יג:טז:

ולפיכך אמרו (אבות פ"ב מ"א) הוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שכולן חמודות וחביבות מאד, שבכל שעה אדם מודה בהן לא-להיו, וכוונת כל המצוות שנאמין בא-להינו ונודה אליו שהוא בראנו, והיא כוונת היצירה, שאין לנו טעם אחר ביצירה הראשונה, ואין אל עליון חפץ בתחתונים מלבד שידע האדם ויודה לא-להיו שבראו, וכוונת רוממות הקול בתפלות וכוונת בתי הכנסיות וזכות תפלת הרבים, זהו שיהיה לבני אדם מקום יתקבצו ויודו לא-ל שבראם והמציאם ויפרסמו זה ויאמרו לפניו בריותיך אנחנו, וזו כוונתם במה שאמרו ז"ל (ירושלמי תענית פ"ב ה"א) ויקראו אל א-להים בחזקה (יונה ג ח), מכאן אתה למד שתפלה צריכה קול, חציפא נצח לבישה (עי' ערוך ערך חצף)¹:

ה' היה בתכלית השלמות גם לפני בריאת העולם. הדבר היחיד שהיה חסר בו הוא מימד המלכות. כי המלך לא יכול להיות בלי נתינים. פרד"א פ"י:

בואו אני ואתם ונלך ונלביש גאות ועוז ונמליך עלינו למי שבראנו. ואם אין עם ממליכים את המלך, הוא ממליך עצמו? ! ואם אין עם מקלסים את המלך, המלך מקלס את עצמו? ! באותה שעה פתח אדם את פיו, וענו כל הבריות אחריו, והלבישו גאות ועוז והמליכו עליהן ליוצרן ואמרו ה' מלך גאות לבש.

כמובן שאין זה באמת צורך של ה', ואין הוא זקוק למשמעתנו ולמצוותינו. איוב לה, ו-ח:

אם חָטַאתָ מִהַ תִּפְעֹל בּוֹ וְרַבּוֹ פִּשְׁעֶיךָ מִהַ תַּעֲשֶׂה לוֹ: אִם צִדְקָתָ מִהַ תִּתֵּן לוֹ אוֹ מִהַ מִיֶּדְךָ יִקָּח: לְאִישׁ כְּמוֹךָ רָשָׁע וְלִבֶּן אָדָם צִדְקָתְךָ:

ולא עוד אלא שה' הוא זה שמיטיב לעבדיו. ספרי דברים פל"ח:

וללמדך שלא כדרכי בשר ודם דרכי מקום. בשר ודם קונה לו עבדים שהם זנים ומפרנסים אותו אבל מי שאמר והיה העולם קונה לו עבדים שיהא הוא זן ומפרנסם.

אלא שזה מן הראוי שמי שהוא בתכלית השלמות יהיה מלך. וזו גם הטובה הגדולה שיכולה להיות

1 ועיין גם בהתחלת דרשתו "תורת ה' תמימה".

לבריות – להיות עבדיו של ה'. וכמאמרו של ר' יהודה הלוי: "ועבד ה' הוא לבדו חופשי"².
עיי' בהרחבה מה שכתבתי במאמר על המשכן וגן עדן על תכלית בריאת העולם ופה קיצרתי.

ירידת העולם בעקבות חטאים, והתחלת תיקונו מחדש ע"י אברהם אבינו.

העולם נברא כדי שהאדם יעבוד את ה' בגן עדן. אבל אדם הראשון חטא ומרד במצוות המלך וגורש מגן עדן. העולם ירד ממעלתו המקורית. לפני זה ה' היה מלך באופן מלא על כל הארץ עכשיו – כביכול הוא לא היה מלך שנשמעים לו באופן מלא על אף אחד, והשכינה התחילה להסתלק מהתחתונים. עם הזמן המין האנושי חטא יותר ויותר והשכינה התחילה להסתלק יותר ויותר גבוה.

בראשית רבה פרשת בראשית פ"ט ס"ז והמקבילות:

וישמעו את קול ה' א-להים מתהלך בגן לרוח היום, א"ר חלפון שמענו שיש הילוך לקול, שנאמר וישמעו את קול ה' א-להים מתהלך בגן, והילוך לאש, שנאמר (שמות ט) ותהלך אש ארצה, א"ר אבא בר כהנא מהלך אין כתיב כאן, אלא מתהלך מקפץ ועולה, עיקר שכינה בתחתונים היתה, כיון שחטא אדם הראשון נסתלקה שכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, דור אנוש לג', דור המבול לד', דור הפלגה לה', סדומיים לו', ומצרים בימי אברהם לז', וכנגדן עמדו ז' צדיקים, ואלו הן, אברהם יצחק ויעקב, לוי קהת עמרם משה, עמד אברהם והורידה לו', עמד יצחק והורידה מן ו' לה', עמד יעקב והורידה מן הה' לד', עמד לוי והורידה מן הד' לג', עמד קהת והורידה מן הג' לב', עמד עמרם והורידה מן הב' לא', עמד משה והורידה מלמעלה למטה, אר"י כתיב (תהלים לז) צדיקים יירשו ארץ וגו', ורשעים מה יעשו פורחים באויר, אלא הרשעים לא השכינו שכינה בארץ.

אבל אז הגיע אברהם אבינו שהיה מוכן ללכת בדרכי ה' באופן מושלם.
אדר"נ נ"א פל"ג:

עשרה דורות מנח ועד אברהם וכי מה צורך לבאי עולם בכך אלא ללמד שכל אותן הדורות היו מכעיסין לפניו ולא היה אחד מהם שיהלך בדרכי הקדוש ברוך הוא עד שבא אברהם אבינו והלך בדרכי הקדוש ברוך הוא שנאמר עקב אשר שמע אברהם בקולי וישמור משמרותי מצותי חקותי ותורתי (בראשית כ"ו ה').

רש"י בראשית לז:א (ע"פ) מדרש תנחומא על אתר:

וישב יעקב וגו' - אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים [הגונים] וחשובים לפרש היאך נתיישבו וסדר מלחמותיהם איך הורישו את החורים, פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארוכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם. וכן אתה מוצא בעשרה דורות שמאדם ועד נח, פלוני הוליד פלוני, וכשבא לנח האריך בו. וכן בעשרה דורות שמנח ועד אברהם קצר בהם, ומשהגיע אצל אברהם האריך בו. משל למרגלית שנפלה בין החול, אדם ממשמש בחול וכוברו בכברה עד שמוצא את המרגלית, ומשמצאה הוא משליך את הצרורות מידו ונוטל המרגלית. ועכשיו הייתה אפשרות להתחיל להחזיר את מלכות ה' לארץ – דרך אברהם אבינו, צאצאיו וההולכים בדרכו.

התורה לא ניתנה לאברהם אבינו כי תורה אינה אלא חוקת המלך וחייבת להינתן לעם שלם.

אע"פ שהקב"ה בחר באברהם ובזרעו עד עולם. הוא לא נתן לו את תורתו, וזאת משום שהתורה, החוקה של המלך, יכולה להינתן רק לעם ולא לבן אדם יחיד או למשפחה. כי כל מהותו של מתן תורה – זה המלכות ה' כמלכו של עם ישראל ובחירת עם ישראל להיות לעם המקודש לה', כמו שבגן עדן המין האנושי היה מקודש לו. וקבלת תורה ע"י העם בתור ספר החוקים של מלכו, ומלך יכול להיות רק על עם, ולא על אדם פרטי³. ועיי' מכילתא יתרו - מסכתא דבחדש פ"ו:

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. למה נאמר, לפי שנאמר אנכי ה' א-להיך. משל למלך בשר ודם שנכנס למדינה, אמרו לו עבדיו, גזור עליהם גזרות. אמר להם לאו, כשיקבלו את מלכותי, אגזור עליהם גזרות,

2 שירו "עבדי הזמן":

עבדי הזמן עבדי עבדים הם\ עבד ה' הוא לבדו חופשי:
על כן בבקש כל אנוש חלקו\ "חלקי ה'" אמרה נפשי.

3 וגם בגן התורה לא נתנה במלואה לאדם הראשון מאותה סיבה. ואף אם נאמר שהמצוות שניתנו לו חשובות כתורה של עם ישראל. יש לחלק שכן ה' יכול להיות מלך במובן מלא של המילה על זוג בני אדם שהם היחידים בעולם, אך לא יכולה להיות מלכות על אדם אחד או אפילו משפחה גדולה בעולם שמלא באנשים אחרים ובמלכויות אדירות. כי בצורה כזאת זאת תהיה רק "מדינה לכאורה" (micronation בשפה האנגלית).

שאם מלכותי לא יקבלו, גזרותי לא יקבלו. כך אמר המקום לישראל, אנכי ה' א-להיך - לא יהיה אלהים אחרים. אמר להם, אני הוא, שקבלתם מלכותי עליכם במצרים, אמרו לו, כן. וכשם שקבלתם מלכותי עליכם, קבלו גזרותי: לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. רבי שמעון בן יוחאי אומר, הוא שנאמר להלן +ויקרא יח ב+ אני ה' א-להיכם, אני הוא שקבלתם מלכותי עליכם בסיני; אמרו לו, הן והן; קבלתם מלכותי, קבלו גזרותי: +שם שם /ויקרא יח/ ג+ כמעשה ארץ מצרים וגו'; הוא שנאמר כאן אנכי ה' א-להיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים, אני הוא, שקבלתם עליכם מלכותי בסיני; אמרו לו, הן והן; קבלתם מלכותי באהבה, קבלו גזרותי.

והמלך במהותו מולך על העם ולא על היחידים. לכן התורה שהיא החוקה של המלך ניתנה רק כשצאצאי אברהם נהיו לעם.

ועיין הרב ניסים גאון בהקדמתו לפירושו לתלמוד:

ואעפ"כ כיון שהגיע מנינו של ישראל לשיעור שנראה בחכמתו של קדושנו לתת להם תורתו ולהשמיעם דברותיו לא מנעם לאומות ולא חשך מהם גם הם תורתן ולא הניח להם פתחון פה וכו'.

ועיין גם מכילתא יתרו - מסכתא דבחדש פ"ג:

דבר אחר לעיני כל העם, מלמד שאם היו חסרים עד אחד, אינו כדאי לקבל. רבי יוסי אומר, אפילו יש שם שני אלפים ושני רבבות הם כדי לקבל, שנאמר (במדבר י:לו) ובנחה יאמר שובה ה' רבבות אלפי ישראל.

ופירוש המחלוקת בין סתמא דמכילתא לר' יוסי הוא האם בשביל נתינת התורה צריך שיהיו כל עם ישראל או שמספיק שיהיו רק הלויים והבכורות. שכן המספר של שני אלפים ושני רבבות אינו אלא מספר של הלויים והבכורות⁴. וזה מחלוקת במספר מינימלי של העם שראוי להפוך למלכות ה'. ואף שעם ישראל היה עם עוד לפני מתן תורה - אחריה מה שמאחד אותו זה לא המוצא, הזהות, ההיסטוריה או התרבות המשותפים, אלא נאמנות נתינות של מלכות שמים. וכל מהותו של גיור - הוא חזרה על מתן תורה בהר סיני, וקבלת המצוות ע"י המצטרף החדש! עכשיו מה שקובע האם אדם נמנה על עם ישראל - זה קבלת עול המצוות. אמנם הנתינות לא ניתנת לביטול וישראל משומד - ישראל הוא על אף השתמדותו.

וזו כוונת הרס"ג באימרתו המפורסמת (הנבחר באמונות ובדעות מ"ג עמ' קלב במהד' הרב קאפח):

לפי שאומתנו בני ישראל אינה אומה אלא בתורותיה

אנחנו הצבא של ה'! מכילתא דרשב"י יב:יז:

כי בעצם היום הזה הוצאתי את צבאותיכם מלמד שצבאות מקום (נקראו) צבאות ישראל וצבאות ישראל

(נקראו) צבאות מקום

כל מחנה ישראל במדבר זה מחנה ה'! עם המלך באמצע המחנה - בתוך המשכן!

עוד שתי סיבות לדחיית מתן תורה.

לפני שנמשיך לנושא של ארץ ישראל, נביא עוד שתי סיבות לדחייה של מתן תורה מזמנו של אברהם אבינו.

הסבה השניה שרק אחרי שעבוד מצרים וגאולתו של עם ישראל ע"י הקב"ה עם ישראל נהיה מחויב לקבל את התורה. כי רק בזה העם נהיה מחויב לקבל את התורה. עיין במכילתא יתרו - מסכתא דבחדש פ"ה:

אנכי ה' א-להיך. מפני מה לא נאמרו עשרת הדברות בתחלת התורה, משלו משל למה הדבר דומה, לאחד שנכנס במדינה, אמר להם, אמלך עליכם; אמרו לו, כלום עשית לנו טובה שתמלך עלינו. מה עשה, בנה להם את החומה, הכניס להם את המים, עשה להם מלחמות. אמר להם, אמלך עליכם; אמרו לו, הן והן. כך המקום הוציא את ישראל ממצרים, קרע להם את הים, הוריד להם את המן, העלה להם את הבאר, הגיז להם את השלל, עשה להם מלחמת עמלק. אמר להם אמלך עליכם, אמרו לו הן והן.

ומה נאים דברי הספרי (במדבר שלח פקט"ו):

ד"א למה מזכירים יציאת מצרים על כל מצוה ומצוה משל למה הדבר דומה למלך שנשבה בן אוהבו וכשפדאו לא פדאו לשום בן חורין אלא לשום עבד שאם יגזור ולא יהיה מקבל עליו יאמר לו עבדי אתה כיון שנכנס למדינה אמר לו נעול לי סנדליי וטול לפני כלים להוליך לבית המרחץ התחיל הבן ההוא מנתק הוציא עליו שטר ואמר לו עבדי אתה כך כשפדה

4 כמובן שרבי יוסי לומד את המספר מזה שמיעוט של "רבבות" המוזכרים בתוך הפסוק בספר במדבר הוא שנים דהיינו עשרים אלף. ומיעוט של "אלפי" הוא גם כן שנים דהיינו שני אלפים. וסה"כ - עשרים ושנים אלף.

הקדוש ברוך הוא את זרע אברהם אוהבו לא פדאם לשום בנים אלא לשום עבדים כשיגזור ולא יהיו מקבלים עליהם יאמר להם עבדי אתם כיון שיצאו למדבר התחיל לגזור עליהם מקצת מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות כגון שבת ועריות ציצית ותפילין התחילו ישראל להיות מנתקים אמר להם עבדי אתם על מנת כן פדיתי אתכם על מנת שאהיה גוזר ואתם מקיימים:

והסיבה השלישית היא משום שאברהם לא היה יכול עדיין לרשת את הארץ משום שתושבי הארץ עדיין לא חטאו מספיק כדי שיהיה מן הצדק להורישם מפני אברהם, וכמו שכתוב (בראשית טו:טז) וְדֹר רַבִּיעִי יָשׁוּבוּ הָנָה כִּי לֹא שָׁלַם עֹן הָאֱמֹרִי עַד הַנֶּה: ועיקר קיום התורה הוא בארץ ישראל כמו שיבואר להלן.

ארץ ישראל

ארץ ישראל היא נחלת ה' ומקום מושבו וכל יציאת מצרים הייתה כדי שה' ימלוך על עם ישראל בארצו ויקרא כו:לו:

אני ה' א-להיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים לתת לכם את ארץ כנען להיות לכם לא-להים:

וידועים דברי הרמב"ן שעיקר קיום התורה הוא בא"י.⁵ וזאת בגלל שזהו השטח של מלכות ה'. ומפני זה התורה ניתנה סמוך לכניסה לארץ כדי שתקום שם מלכות ה'. ובגלל שאז עדיין אי אפשר היה לרשת את הארץ – מתן התורה נדחה. אבל למה צריך את ארץ ישראל? כמובן שארץ ישראל מיוחדת מארצות אחרות בדברים שונים. היא תלויה במי גשמים הלא-קבועים ולכן ה' דורש אותה תמיד: דברים פרק יא:יב:

כִּי הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֲתָה בָּא שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ לֹא כָאָרֶץ מִצְרַיִם הוּא אֲשֶׁר יֵצְאתֶם מִשָּׁם אֲשֶׁר תִּזְרַע אֶת זֶרְעֶךָ וְהִשְׁקִיתָ בְּרִגְלְךָ כְּגֵן הַיָּרְק: וְהָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּם עֹבְרִים שָׁמָּה לְרִשְׁתָּהּ אֶרֶץ הָרִים וּבְקָעַת לְמִטְרַת הַשָּׁמַיִם תִּשְׁתָּה מִים: אֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֶל־לִהְיוֹת דֹּרֶשׁ אֹתָהּ תָּמִיד עֲיִנֵּי ה' אֶל־לִהְיוֹת בָּהּ מִרְשִׁית הַשָּׁנָה וְעַד אַחֲרִית שָׁנָה: ולכן גם עם הישוב בתוכה מעצם התלות במחלטת בגשמים מאת ה' יהיו יותר דתיים.⁶ וגם הארץ טובה וזבת חלב ודבש. אבל לצורך מה עם ישראל מצווה לכבוש ארץ כלשהי בכלל, ואפילו כארץ ישראל? משום שרק בארץ גשמית יכולה להתקיים מלכות שמים. אמנם אנחנו לא מצווים לכבוש את כל אומות העולם תחת שלטון ה'. זה מה שיעשה ה' עצמו באחרית הימים. אבל אנחנו כן מצווים להקים מלכות שמים בארץ משלנו! והארץ הזאת הינה מקודשת לשמים, היא אמורה לשבות בשנה השביעית וביובל שהוא השנה השביעית של השנים השביעיות (רק שהשנה המט כבר מקודשת מצד עצמה, ולכן מקדשים שנה נוספת – שנת נ). - שה' שבת ביום השביעי וראוי שגם אדמתו המקודשת לו תשבות ביום השביעי. ויממה של הקרקע אינה אלא שנה שלימה. וכן מצוות אחרות התלויות בארץ: מעשר ראשון, חלה, תרומה ועוד אינם אלא מיסים שהמלך מטיל על עמו, כדי לקיים את המערכת הדתית. פה הבאנו בתכלית הקיצור רק את מה שנחוצק, עיין באריכות בתוך המאמר שנקדיש למצוות התלויות בארץ ומתנות כהונה.

5 עיין בפירושו לבראשית כד:ג וכו:ה וכן ויקרא יח:כה ודברים יא:יח

6 ועיין למשל מה שחז"ל אמרו על המלחים נדה יד:.

תניא נמי הכי: רוכבי גמלים - כולם רשעים, הספנים - כולם צדיקים, החמרים - מהן רשעים מהן צדיקים. וביאר רש"י:

כולם צדיקים - שדרים בסכנה ולכם לאביהם שבשמים.

כך כן גם אצל החקלאים – אלו שתבואתם פחות מובטחת יהיו יותר יראי שמים. זה מה שהתורה באה להגיד על ידי זה שאמרה שארץ ישראל תלויה בגשמים, ולפני הפרשה הזאת התורה מדברת על שכר ועונש בכללותו ושע"י קיום המצוות העם מאריך ימיו על אדמת א"י. ואחרי הפרשה הזאת – התורה מדברת על הגשמים בתור שכר ועונש!

כמובן גם הארצות האחרות ואפילו ארץ מצרים שמושקית ע"י עליית גדות הנילוס מושגחים ע"י ה', רק שבא"י התלות בה' בולטת וחשובה במיוחד.

זכריה פרק יד:טז-יח:

וְהָיָה כָּל הַנּוֹתֵר מִכָּל הַגּוֹיִם הַבָּאִים עַל יְרוּשָׁלַם וְעָלוּ מִדִּי שָׁנָה בְּשָׁנָה לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צָ-בָאוֹת וְלַחַג אֶת חַג הַסְּכּוֹת: וְהָיָה אֲשֶׁר לֹא יַעֲלֶה מֵאֵת מִשְׁפַּחַת הָאָרֶץ אֶל יְרוּשָׁלַם לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְמֶלֶךְ ה' צָ-בָאוֹת וְלֹא עֲלִיהֶם יְהִי הַגָּשֶׁם: וְאִם מִשְׁפַּחַת מִצְרַיִם לֹא תַעֲלֶה וְלֹא בָּאָה וְלֹא עֲלִיהֶם תִּהְיֶה הַמַּגֶּפָה אֲשֶׁר יִגַּף ה' אֶת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ לַחַג אֶת חַג הַסְּכּוֹת:

בניין המשכן/מקדש הוא תכלית של יציאת מצרים – שהמלך ישכון בתוך עמו. ה' הוא המלך של עם ישראל.

כל יציאת מצרים הייתה בשביל שה' ישכון בתוך בני ישראל במשכנו. שמות כט, מב-מו:

עַל־תִּמְד לְדֹרֹתֵיכֶם פָּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר אֹמֵר לָכֶם שָׁמָּה לְדַבֵּר אֵלַיִךְ שָׁם: וְנִעַדְתִּי שָׁמָּה לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְנִקְדַּשׁ בְּכַבְדִּי: וְקִדַּשְׁתִּי אֶת אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בְּנָיו אֶקְדַּשׁ לִכְהֵן לִי: וְשָׁכַנְתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהִיִּיתִי לָהֶם לֹא־לֵהִים: וְיָדְעוּ כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לִשְׁכֵנִי בְּתוֹכָם אֲנִי ה' אֱלֹהֵיהֶם:

שזה היה התיקון של חטא אדם הראשון שגורש מלשמש לפני קונו בגלל מריו, והשכינה הפסיקה לשרות בתוך בני אדם. ואילו עתה בבחירת עם ישראל ובנתינת התורה אליו ה' החזיר את שכינתו חזרה לבני אדם – לתוך המשכן שבתוך בני ישראל.

מדרש אגדה שמות (תרומה) כז:א:

ועשית את המזבח עצי שטים. וכל ענין המנורה והשלחן והמזבח והקדשים והאהל והיריעות וכל כלי המשכן מפני מה, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם מלכי הגוים יש להם אהל ושלחן ומנורה ומקטר קטורת, וכן הוא תכסיסי המלוכה, כי כל מלך צריך לכך, ואתה הוא מלכנו גואלינו מושיענו לא יהיה לפניך תכסיסי המלוכה, עד שיודע לכל באי העולם כי אתה הוא המלך, אמר להם בני אותם בשר ודם צריכים לכל זה, אבל אני איני צריך, כי אין לפני לא אכילה ולא שתייה, ואיני צריך מאור, ועבדי יוכיחו כי השמש והירח מאירים לכל העולם, ואני משפיע עליהם מאורי, ואני אשגיח עליכם לטובה בזכות אבותיכם, אמרו ישראל לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם אין אנחנו מבקשים את האבות, כי אתה אבינו אברהם לא ידענו וישראל לא הכירנו, אמר להם הקדוש ברוך הוא אם כן עשו מה שאתם חפצים, אלא עשו אותם כאשר אני מצווה אתכם, ובנוהג שבעולם אם יהא לאדם בן כל זמן שהבן קטן אביו נותן דעתו עליו לסוך אותו לרחוץ אותו להאכילו ולהשקותו ולטענו על כתיפו עד שיגדל, וכיון שיגדל צריך להשרות את אביו בבית נאה, להתקין לו שלחן ומנורה, אף אתם הייתם במצרים קטנים, שנאמר כי נער ישראל ואוהבהו (הושע י"א א'), הרחצתי אתכם במים, שנאמר וארחצך במים (יחזקאל י"ו ט'), האכלתי אתכם לחם ובשר, שנאמר בתת ה' לכם [בערב בשר לאכל ולחם בבוקר לשבוע] (שמות ט"ז ח'). השקיתי אתכם מים, שנאמר עלי באר ענו לה (במדבר כ"א י"ז), טענתי אתכם, שנאמר ואשא אתכם וגו' (שמות י"ט ד'), עכשיו שעמדתן על פרקיכן בנו לי בית, שנאמר ועשו לי מקדש (שם כ"ה ח'), ועשו מנורה, ועשו שלחן, ועשו מזבח מקטר קטרת:

עיין באריכות במאמר המוקדש לקשר בין המשכן לגן עדן.

נתינת התורה היא המלכת ה' על עם ישראל. התורה – היא החוקה של המלך. וא"י – היא הארץ שאמורים להקים בה את מלכות שמים. והמשכן/מקדש הוא ארמון המלוכה! אמנם בחז"ל קיימת מחלוקת האם יש מצווה להקים מלך גשמי או שהתורה התירה את זה רק בדיעבד. על כל פנים אנחנו רואים שהמקרא רואה בבקשת מלך "ככל הגוים" מרידה בה'. וכן גדעון סירב להצעת העם שימשול בהם בירושה, בטענה שה' הוא המלך של עם ישראל. וגם אם כל הבעיה הייתה רק בצורת וכוונת הבקשה ולא בתוכנה, היינו שרצו מלך ככל הגוים כדי שהוא ידאג למלחמותיהם (ולא רק ה'), ועצם המלכת המלך היא מצווה, בכל מקרה אנחנו רואים שהמלך האמיתי של עם ישראל הוא ה'. ואילו המלך הגשמי רק אמור להיות רועה שה' הפקיד על עמו. פוק חזי בכמה מצוות יתחייב המלך, והכל – כדי שהמלך לא יסיר לבבו מיראת שמים: איסור להרבות לו נשים וכסף (מסתבר שגם איסור להרבות סוסים הוא לא רק מן החשש של החזרת

7 סנהדרין כ::

אמר רב יהודה אמר שמואל: כל האמור בפרשת מלך – מלך מותר בו. רב אמר: לא נאמרה פרשה זו אלא לאיים עליהם, שנאמר שום תשים עליך מלך – שתהא אימתו עליך. כתנאי, רבי יוסי אומר: כל האמור בפרשת מלך – מלך מותר בו, רבי יהודה אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כדי לאיים עליהם, שנאמר שום תשים עליך מלך – שתהא אימתו עליך. וכן היה רבי יהודה אומר: שלש מצוות נצטוו ישראל בכניסתן לארץ: להעמיד להם מלך, ולהכרית זרעו של עמלק, ולבנות להם בית הבחירה. רבי נהוראי אומר: לא נאמרה פרשה זו אלא כנגד תרעומתן, שנאמר ואמרת אשימה עלי מלך וגו'. תניא, רבי אליעזר אומר: זקנים שבדור – כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מלך לשפטנו, אבל עמי הארץ שבהן קלקלו, שנאמר והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו.

הרמב"ם בהתחלה של הלכות מלכים ומלחמות פסק כר' יהודה.

העם למצרים אלא גם מהטעם הנ"ל), ומצוות כתיבת ספר תורה שתהיה תמיד עימו⁸.

ברצוני לסיים בהבאת מדרש יפה מדברים רבה שופטים פ"ה:

ד"א אשימה עלי מלך רבנן אמרי אמר הקדוש ברוך הוא בעוה"ז בקשתם מלכים ועמדו המלכים מישראל והפילו אתכם בחרב, שאול הפילם בהר הגלבוע מנין (ש"א = שמואל א' = ד) נס ישראל מפני פלשתים וגו', דוד נתן מגפה שנא' (ש"ב = שמואל ב' = כד) ויתן ה' דבר בישראל, אחאב עצר עליהן את הגשמים שנא' (מלכים א' יז) אם יהיה השנים האלה טל ומטר וגו', צדקיהו החריב את בהמ"ק כיון שראו ישראל מה הגיע מתחת ידי מלכיהם התחילו צווחין הכל אין אנו מבקשין מלך ישראל למלכנו הראשון אנו מבקשין (ישעיה לג) כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו אמר להם הקדוש ברוך הוא חייכם כך אני עושה, מנין שנאמר (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ וגו'.

סוף דבר.

יהי רצון שיתקיים במהרה מה שכתוב שכל האומות יחזרו לתיקונם ויעבדו את ה' יחדיו. ישעיהו יט:כד-כה:

ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ: אשר ברכו ה' צ-באות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל:
עין שם בפירוש הרד"ק והאבן עזרא.

כמובן שלא כולם יקבלו ברצון תחילה את עול מלכות שמים, אבל לבסוף ככלות הכל הקב"ה ימלוך לבדו על כל הארץ. זכריה יד:ט:

והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

וגם האומות שלא קיבלו אותו עד אז יקבלו אותו עתה. זכריה יד:טז:

והיה כל הנותר מפל הגוים הבאים על ירושלים ואלו מדי שנה בשנה להשתחוות למלך ה' צבאות ולחג את חג הסוכות:

ברכות נז::

מקום שנעקרה ממנו עבודת כוכבים אומר: ברוך שעקר עבודה זרה מארצנו, וכשם שנעקרה ממקום זה כן תעקר מכל מקומות ישראל, והשב לב עובדיהם לעבדך. ובחוץ לארץ אין צריך לומר והשב לב עובדיהם לעבדך - מפני שרובה גוים. רבי שמעון בן אלעזר אומר: אף בחוץ לארץ צריך לומר כן, מפני שעתידים להתגייר, שנאמר אז אהפך אל עמים שפה ברורה.

ספרי דברים ואתחנן פל"א:

דבר אחר ה' א-להינו עלינו ה' אחד על כל באי העולם, ה' א-להינו בעולם הזה ה' אחד לעולם הבא וכן הוא אומר +זכריה יד ט+ והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד

8 דברים פרק יז:כ:

כי תבא אל הארץ אשר ה' א-להיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי: שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' א-להיך בו מקרב אחיך תשים עליך מלך לא תוכל לתת עליך איש נכרי אשר לא אחיך הוא: רק לא ירבה לו סוסים ולא ישיב את העם מצרימה למען הרבות סוס וזה אמר לכם לא תספון לשוב בדרך הזה עוד: ולא ירבה לו נשים ולא יסור לבבו ויכסף ויזהב לא ירבה לו מאד: והיה קשבתו על פסא ממלכתו וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר מלפני הפהנים הלויים: והיתה עמו וקרא בו כל ימי חייו למען ילמד ליראה את ה' א-להיו לשמר את כל דברי התורה הזאת ואת החקים האלה לעשותם: לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה ימין ושמאל למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו בקרב ישראל:

ועיין בפירוט בסנהדרין::